Sosiaali- ja terveysministeriö

HE laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä (HE 63/2026 vp)

Laura Terho, hallitusneuvos, STM
Hallintovaliokunta 8.6.2026

Nykytila

- Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä (1009/2008)
- Poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä terveydenhuollossa tehdään tutkimus epäillyn lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi
- 5 tutkimusyksikköä (kunkin yliopistollisen keskussairaalan yhteydessä)
- Erilliskorvaus valtion varoista
- Vuosina 2019–2025 Barnahus-hankkeessa on tehostettu lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvitysprosesseja sekä väkivaltaa kokeneiden lasten tukea ja hoitoa
  - Suuntaviivana ovat toimineet eurooppalaiset Barnahus-laatustandardit
  - Keskeistä on ollut moniammatillisen yhteistyön vahvistaminen, jotta eri viranomaiset tekisivät keskenään yhteistyötä sen sijaan, että lasta kuormitettaisiin toistuvilla kuulemisilla eri viranomaisissa

Nykytilan arviointi

- Laissa ei tunnisteta moniammatillista yhteistyötä
- Yksiköiden tiedonsaantioikeudet eivät ole riittävät
- Tietojen pitkä säilytysaika (12 vuotta täysi-ikäisyydestä)
- Laki ei koske muita rikoksia kuin seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksia
- Laki ei koske lapsiepäiltyjä tai -todistajia

Keskeiset ehdotukset

- Hallitusohjelma: Lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan tapauksissa varmistetaan lapsen edun mukainen tutkinta ja monialainen tuki eri viranomaisten yhteistyönä
- Kokonaisuudistus
- Samat perusperiaatteet kuin voimassa olevassa laissa:
  - Edellytettäisiin esitutkintaviranomaisen, syyttäjän tai tuomioistuimen pyyntöä
  - Erilliskorvaus valtion varoista
- Voimaantulo 1.1.2027

Soveltamisala (1 §)

- Lakia sovellettaisiin kaikkiin rikoksiin, ei vain seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksiin
- Myös lapsiepäillyt ja -todistajat voitaisiin tutkia yksiköissä
- Lakia sovellettaisiin kaikkiin alle 18-vuotiaisiin
- Poliisi → esitutkintaviranomainen

Yksikön tehtävät (2 §)

- Yksiköiden tehtävänä olisi mm.:
- 1) sellaisen lapsen kohdalla, jonka epäillään joutuneen rikoksen uhriksi, esitutkintaviranomaisen tai syyttäjän pyynnöstä laatia yhteenveto lasta koskevista tiedoista, jotka ovat olennaisia arvioitaessa lapsen tilanteeseen liittyviä riskitekijöitä sekä sitä, mihin toimiin esitutkinnassa ryhdytään ja kuinka kiireellisesti toimet toteutetaan
- 2) sellaisen lapsen kohdalla, jonka epäillään joutuneen rikoksen uhriksi, jota epäillään rikoksesta tai jota on tarpeen kuulla rikoksen todistajana, esitutkintaviranomaisen, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä tehdä lapselle lääketieteellinen ja oikeuslääketieteellinen tutkimus sekä mainitun viranomaisen pyynnöstä avustaa lapsen kuulustelun suunnittelemisessa tai toteuttamisessa
- 3) antaa esitutkintaviranomaiselle, syyttäjälle tai tuomioistuimelle tämän pyynnöstä lausunto 2 kohdassa tarkoitetun tutkimuksen perusteella tai muutoin rikoksen selvittämiseksi sekä arvio haitasta, jota epäilty rikos on omiaan aiheuttamaan lapselle

Moniammatillinen asiantuntijaryhmä (3 §)

- Yksikön laatimaa yhteenvetoa saataisiin esitutkintaviranomaisen tai syyttäjän aloitteesta käsitellä yksikön, esitutkintaviranomaisen, syyttäjän, terveydenhuollon ja sosiaalihuollon edustajien kesken sen arvioimiseksi:
- 1) millä eri viranomaisten toimenpiteillä voidaan parhaiten edistää lapsen edun toteutumista
- 2) voidaanko lasta kuulla mahdollisessa esitutkinnassa, ja jos voidaan, mitä kuulemisessa tulisi ottaa huomioon
- Moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä saataisiin salassapitosäännösten estämättä vaihtaa tietoja lapsen ja hänen perheensä olosuhteista
- Yhteenvedosta ilmeneviä tietoja saataisiin käyttää valmisteltaessa moniammatilliseen asiantuntijaryhmään kuuluvien viranomaisten päätöksiä ja muita toimenpiteitä

Oikeus saada ja antaa tietoja (4 §)

- Yksiköllä olisi oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä lasta (vain uhrit) koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä 2 §:n 1—4 kohdassa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi
- Yksiköllä olisi oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 2 §:n 3 kohdan nojalla laatimansa lausunto sitä pyytäneeltä viranomaiselta, jos lausunto on välttämätön yksikön edustajan toimimiseksi todistajana kyseistä rikosepäilyä koskevassa oikeudenkäynnissä
- Yksikkö saisi salassapitosäännösten estämättä omasta aloitteestaan tai pyynnöstä luovuttaa tietoja:
  - yhteenvedon laatimista tai tutkimuksen tekemistä pyytäneelle viranomaiselle, jos tiedot ovat välttämättömiä rikosepäilyn selvittämiseksi
  - taholle, joka vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä lapselle, jos tiedot ovat välttämättömiä lapsen tarvitsemien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseksi
- Ei säädettäisi säilytysajasta, vaan se määräytyisi ns. tiedonhallintalain mukaisesti

Vaikutukset esitutkintaviranomaisiin ja syyttäjään

- Nykyistä useamman rikoksen kohdalla voitaisiin pyytää yksiköiden apua rikoksen selvittämisessä
  - Käytännössä on poliisin on silti nopeampaa kuulla lapsi itse, joten jatkossakin yksikön puoleen käännyttäisiin vain silloin, kun asia edellyttää erityistä oikeuspsykiatrista tai -psykologista asiantuntemusta
- Yhteenvedon laatiminen → kaikilla alueilla poliisi saisi tarvitsemansa tiedot yksiköiden kautta; välttämätöntä esitutkinnan oikeanlaisen suuntaamisen ja kiireellisyyden arvioimisen kannalta
- Myös rajavartioviranomaiset voisivat saada yksiköistä apua rikosten selvittämiseen

Vaikutukset rikostorjuntaan

- Myönteisiä vaikutuksia rikostorjunnan eri osa-alueille:
- Rikosten estäminen:
  - Vahvistamalla moniammatillista yhteistyötä tuettaisiin lasten pääsyä tarvitsemiinsa palveluihin → uudelleen uhriutumisen ehkäiseminen
- Rikosten paljastaminen:
  - Mahdollisuus arvioida lapsen tilannetta kokonaisvaltaisesti ja moniammatillisesti yksiköiden erityisosaamisen avulla voisi auttaa esitutkintaviranomaisia paljastamaan myös sellaisia rikoksia, joita ei ole alun perin edes epäilty
- Rikosten selvittäminen:
  - Oikeuspsykologisen ja -psykiatrisen tiedon aiempaa laajempi hyödyntäminen esitutkinnassa ja rikosprosessissa parantaisi esitutkinnan ja kuulustelujen laatua ja edistäisi siten rikosten selvittämistä ja rikosvastuun toteutumista

Kiitos!

Sosiaali- ja terveysministeriö